

**SIGNIFICACIÓ ETNOMUSICOLÒGICA DEL PROFESSOR
JOSEP CRIVILLÉ I BARGALLÓ (*1947; †2012).
(RELLEGIR ALGUNS DELS SEUS TEXTOS DES DEL RECORD)**

*ETHNOMUSICOLOGICAL SIGNIFICATION OF THE PROFESSOR
JOSEP CRIVILLÉ I BARGALLÓ (*1947; †2012). (READING OF SOME
LECTURES ABOUT HIS MASTERSHIP AND FROM THE MEMORY)*

**SIGNIFICACIÓN ETNOMUSICOLÓGICA DEL PROFESOR
JOSEP CRIVILLÉ I BARGALLÓ (*1947; †2012).
(RELECTURA DE ALGUNOS DE SUS TEXTOS DESDE EL RECUERDO)**

Ramon Vilar i Herms

Fonoteca de Música Tradicional Catalana
(Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya)

rvilarh@telefonica.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2677-8975>

Resum

Mitjançant diversos textos signifi catius del prof. Josep Crivillé i Bargalló, l'autor posa de relleu la trajectòria professional i personal de l'esmentat professor en l'àmbit de la Etnomusicologia.

Paraules clau

Etnomusicologia, Orientalisme musical, Tivissa, Joan Tomàs, Fonoteca de Música Tradicional Catalana, Arxiu sonor, Llibertats d'orgue.

Abstract

From different signifi cant lectures of the Prof. Josep Crivillé i Bargalló, the author proposes his professional and personal profile in the subject of Ethnomusicology.

Key Words

Ethnomusicology, Oriental Music influence, Tivissa, Joan Tomàs, Fonoteca de Música Tradicional Catalana (Traditional Catalan Music Phonograph Archive), Phonograph Archive, Organ free improvisations.

Resumen

A través de diferentes textos significativos del prof. Josep Crivillé i Bargalló, el autor pone de relieve la trayectoria profesional y personal de dicho profesor en el terreno de la Etnomusicología.

Palabras clave

Etnomusicología, Orientalismo musical, Tivissa, Joan Tomàs, Fonoteca de Música Tradicional Catalana, Archivo sonoro, Libertades de órgano.

Fig. 1. Josep Crivillé i Bargalló (*1947; †2012)

Fa sis anys (2012) que el professor Josep Crivillé i Bargalló va morir de manera sobtada. I l'objectiu d'aquest article és fer-ne una recordança amigable i des de l'agraïment més sincer per tot el que ens va aportar als seus alumnes.

Una de les maneres de mantenir la memòria d'un escriptor, d'un investigador que al llarg de la seva vida hagi tingut un mestratge i incidència en els àmbits professionals de la vida, és rellegir escrits significatius fets per aquesta persona. Aquests escrits mostren diferents moments del seu pensament i context vital, i és una manera de fer-ne un retrat a partir de realitats objectives.

Així, aquí, ens referirem a alguns escrits de Josep Crivillé i Bargalló que, com diríem actualment marquen tendència (o varen marcar tendència) dins l'àmbit específic de la musicologia. Són textos que, malgrat el temps que ens separa de la seva publicació, encara ens aporten llum i ens poden ser útils en el propi camí professional.

1). ACTES DEL I R CONGRÉS DE LA SOCIEDAD ESPAÑOLA DE MUSICOLOGIA CELEBRAT A SARAGOSSA L'ANY 1979.

En aquest congrés J. Crivillé fa una ponència que porta per títol: "La Etnomusicología: sus criterios e investigaciones. Necesidad de esta disciplina en el tratamiento de toda música de tradición oral", publicada a les *Actas del I Congreso Nacional de Musicología*¹. Un dels punts importants d'aquesta ponència és l'observació que fa Josep Crivillé sobre la desproporció que hi ha en el nostre país (també a Espanya, per extensió) entre l'edició de cançons tradicionals i populars a través dels Cançoners i l'estudi en profunditat del seu contingut musical. En definitiva, adverteix de la manca d'estudis et-

nomusicològics que acompanyin les partitures de les cançons recollides de la tradició oral. Així, doncs, ell va fer el propòsit de corregir aquesta tendència i en les seves publicacions i recol·leccions de música tradicional mai hi mancà la reflexió teòrica sobre les aportacions musicals que aquests materials ofereixen.

Ho podem veure en els 4 volums de Música Tradicional Catalana publicats per Clivis: I *Infants*, II *Nadal*, III *Dances* i IV *Cançons narratives I* [CRIVILLÉ (1981a), CRIVILLÉ (1981b), CRIVILLÉ (1983) i CRIVILLÉ (2007)]. Com també en tots els volums de la col·lecció discogràfica de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana. Així mateix en el programa d'estudis d'Etnomusicologia de nivell superior que ell va endegar en el Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona creant escola en els seus deixebles.

2). L'ORIENTALISME DINS LA CANÇÓ TRADICIONAL CATALANA.

A la revista *Anuario Musical* número XXX hi trobem el següent article de Josep Crivillé: "El sistema de organización melódica en algunas canciones de trilla de Tarragona, Castellón y Mallorca. Un factor de identidad cultural" [CRIVILLÉ (1977)]. Aquí assenyala la presència d'un anomenat "Orientalisme" en l'organització modal d'algunes cançons tradicionals catalanes. Concretament la influència dels "Maqa'm" de la música oriental en les cançons de treballada i en aquelles cançons de creació individual i improvisada com les cançons de bressol i en certs models melòdics de les corrandes. Podríem dir que ell assenyala una certa influència *andalusí* en un cert repertori popular català.

Aquest article, tot i que rebé alguna crítica més enllà del moment que el va escriure dient que havia estat una mena d'exageració de joventut², era hereu d'un altre teòric, Felip Pedrell, que també havia tractat d'aquesta temàtica. I, per una altra banda, tingué la seva continuïtat amb motiu de la composició-muntatge musical anomenat *Ressons de l'Alàndalus* dels compositors: Xavier Puig, Josep Lluís Guzman i Feliu Gasull. A partir de la lectura de l'article de Josep Crivillé, aquests compositors s'interessaren per l'arrel oriental en les cançons de treball, de bressol i de ball en l'àmbit de la llengua catalana. Diuen en la introducció:

"Aquest recull és el fruit d'una recerca exhaustiva d'aquesta tipologia melòdica en nombrosos cançoners des del *Cancionero Popular Español* de Pedrell, passant per les diferents Missions de Recerca de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya* i fins a recerques més actuals, entre les quals cal destacar les d'en Josep Crivillé". (Vegeu bibliografia: CRIVILLÉ (1980), CD...)³.

1 CRIVILLÉ (1979): 143-166.

2 AIATS (2001): 26-29.

3 PUIG, GUZMÁN & GASULL (2009).

3) UNA RECERCA DE CAMP INNOVADORA: TIVISSA (A LA RIBERA D'EBRE)

Després de dos anys d'estudis a París, concretament sota el mestratge de Mme. Claudie Marcel Dubois, insigne representant de l'escola d'etnomusicologia francesa i deixeble de Levy Strauss, arribà el moment en que per a obtenir la métrisse o títol superior equivalent a Llicenciatura de l'Escola Pràctica d'Alts Estudis en Ciències Humanes i Socials de la Universitat de la Sorbona de París VI, havia de presentar una tesina de llicenciatura a partir del treball de camp. Aquest el farà a la població de Tivissa de la Ribera d'Ebre. El conjunt d'aquest treball i la seva publicació a l'*Anuario Musical* [CRIVILLÉ (1980)], significà una nova visió en l'àmbit peninsular sobre la manera de tractar els materials de música de tradició oral.

Fig. 2. Josep Crivillé (al fons), enregistrant un cant de llaura a Tivissa, 1971.

Josep Crivillé va a Tivissa per primera vegada l'any 1971 —vint anys després que el mestre Joan Tomàs hi hagués anat—, i hi torna en diferents ocasions fins l'any 1974, per tal de fer el treball de camp per a la seva tesina de París. No sabem si d'antuvi Crivillé coneixia la recerca que havia fet el mestre Tomàs⁴. Ell, de tota manera, ja pensava que en aquesta part de Catalunya —les comarques tarragonines, la Catalunya “Nova”— encara hi podria trobar materials de primera mà força valuosos per la seva autenticitat i antiguitat.

Josep Crivillé, en el seu treball, fa un recull de 285 documents. Hi ajunta també les peces musicals aplegades pel mestre Joan Tomàs el 1951. Si descomptem aquests 23 documents, ob-

tenim un total de 262 fonogrames. De tota manera, analitza totes les melodies i totes les informacions orals sobre el fet musical al poble de Tivissa.

En la seva anàlisi aplica el punt de vista anomenat “els fenòmens de constants i transformacions en el repertori tradicional Tivissà” És un punt de vista o d'anàlisi après directament de l'escola de París. Es tracta d'observar com s'ha mantingut una melodia i, a la vegada, com s'ha transformat o, dit d'una altra manera, observar els canvis interpretatius que el temps hi ha afegit. Això, per exemple, ho pot observar comparant cançons recollides pel mestre Tomàs el 1951, i les mateixes cançons o tonades que tornen a cantar al cap de vint anys els mateixos o altres intèrprets. Què ha variat? I per què? El fenomen *temporal* i el de *desplaçament* (per exemple, els goigs del Roser, els transcrits per Joan Tomàs i els enregistrats per Josep Crivillé a persones que han emigrat, per exemple, a Barcelona, i tornen al poble en període de vacances).

També observa el fenomen de transformació d'una melodia a partir del seu intèrpret o informant. Per exemple, enregistra un informant en el moment que llaura el camp, i després ho torna a fer a casa seva amb el mateix cant de treball. No és ben bé igual. El treball físic, per si mateix, marca un ritme que variarà en el moment que no té l'arada a les mans i ha de conduir el matxo.

Treball analític i meticulós que fa el professor Josep Crivillé, a partir del qual, i un cop ja forma part de l'equip docent del Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona, ensinistrarà un gran nombre de deixebles d'etnomusicologia que es voldran formar en l'estudi d'aquesta parcel·la del nostre patrimoni musical i cultural.

4) UN LLIBRE, *EL FOLKLORE MUSICAL*, PUNT DE REFERÈNCIA EN L'ESTUDI DE L'ETNOMUSICOLOGIA HISPÀNICA

El 7é volum de la col·lecció d'Alianza Música d'Alianza Editorial S.A. (1983) que porta per títol *El Folklore musical*, es va convertir, en els anys posteriors a la seva aparició, en llibre de text de molts conservatoris d'àmbit peninsular i de sudamèrica. Entre els molts punts d'interès que hi aparèixen se'n podrien assenyalar tres, a tal d'exemple, que clarifiquen aspectes complexos de la ciència etnomusicològica: a) Una definició del concepte d'etnomusicologia (pàg.25-32), b) Les aportacions sobre la gamma pentatònica i pre-pentatònica (pàg.307-311) i c) El Mode de Mi en els materials de tradició oral (pàg. 312-320). És un llibre que, de manera sintètica, aporta un vast coneixement de la matèria

5) LA VENERACIÓ PELS SEUS MESTRES

Per part d'en Josep Crivillé era fàcilment observable un gran respecte i estimació envers els seus mestres. En parlava sovint. Especialment dels mestres Joan Tomàs, Mn. Higiní Anglès, Miquel Querol, Manuel Oltra, Xavier Montsalvatge, Enric Ribó, els mestres de l'Orfeó Català: la senyoreta Santcrístòfol,

4 El mateix Crivillé explica en aquesta tesina com el Dr. Miquel Querol, director aleshores de l'Instituto Español de Musicología, en saber que estava treballant sobre Tivissa li va indicar la presència a l'arxiu d'aquesta institució dels materials recollits anteriorment, el 1951, per Joan Tomàs a la mateixa població.

el mestre Salvat, etc. —encara que no l’havia conegut directament: en Francesc Pujol—; els del Conservatori Superior Municipal de Barcelona...

Una mostra d’aquesta veneració es pot veure en el prolegòmen que Josep Crivillé escriu al volum titulat: *El mestre Joan Tomàs i Parés: passió per la cançó popular*, l’autor del qual va ser el seu net Jordi Tomàs⁵:

“Vaig conèixer el mestre Tomàs els darrers anys de la seva vida, que coincidiren amb els dels meus estudis musicals i els primers dels meus estudis de musicologia al CSIC, abans, però, havia estat al seu costat com a noi cantaire de l’Orfeó Català. No seria del tot franc si deixés de dir que per aquell temps les seves composicions i la música tradicional per ell arranjada i harmonitzada, feta amb tota la bonhomia, m’encomanaren serenor i avinença sota el gest fàcil de la seva direcció. L’altre contagi encomanadís d’ell va ser en la meua segona època d’estudis, a través de les converses sobre els treballs de camp, els materials folklòrics, etc. Amb aquella veritable humilitat que feia que t’expliqués les seves activitats amb tots els pros i contres, em va fer interessar en l’estudi i la recerca del folklore musical. Malauradament, la salut li va impedir un mestratge més llarg com jo hauria desitjat, tot i que fent balanç dels beneficis d’ell rebuts, de tots els contactes directes a l’Orfeó Català, a l’Institut de Musicologia del CSIC, com a pedagog i, d’una manera indirecta i en èpoques més recents per les accions fetes de de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, a través del seu arxiu i el de Joan Amades, el mestre Joan Tomàs és una d’aquelles personalitats de les quals puc dir que la seva “presència” ha estat per a mi com un fil conductor de possibles “comportaments”.

6) L’ABAST D’UN ARXIU SONOR: LA FONOTECA DE MÚSICA TRADICIONAL CATALANA

A la revista *Lligall* núm. 7, de l’Associació Catalana d’Arxivística, de l’any 1993, va aparèixer un extens article escrit per Josep Crivillé i per mi mateix sobre l’arxiu sonor de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Era un text adreçat als especialistes en arxivística, per tant de caràcter molt tècnic, sobre la metodologia d’arxivar el so. D’aquest article voldria ara destacar només el fragment de text on defineix què és aquesta Fonoteca i quins són els objectius que es volen assolir. Text escrit directament per en Josep Crivillé que era qui comandava el projecte. Diu el següent⁶:

“El projecte que s’expressa a continuació, tot i que la iniciativa parteix dels autors d’aquest article, s’està duent a terme dins un marc institucional ja que la FMTC forma part

del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. L’objectiu d’aquesta exposició és, d’una banda, mostrar els treballs portats a terme en el període comprès entre 1987 i 1992, del qual tenim inventariats els materials que han arribat i, de l’altra, descriure la metodologia emprada en la constitució i classificació d’aquest arxiu sonor.

La inquietud inicial que inspirava aquest projecte era la d’interessar l’Administració vers l’acció de recerca, inventari i conservació de materials de música tradicional.. Per experiències pròpies sabem que encara era possible, a la segona meitat dels anys 80 (del segle XX), recol·lectar documents de valor força estimable referents al nostre fet musical de vida secular que ben aviat es perdrien inexorablement. D’altra banda no existia a Catalunya, des del punt de vista institucional, cap arxiu sonor que aplegués fonogrames inèdits de música tradicional obtinguts en treballs de camp i que, a la vegada, potenciés la recerca i l’adquisició de materials en aquest sentit formant part d’una política cultural amb mires de futur i d’ampli abast. Es tractava, en definitiva, de tenir enregistrades les tonades i les informacions musicals possibles, amb la veu i el so característics de persones i d’instruments concrets, amb les seves pròpies maneres de cantar, d’interpretar o de sonar. Aquests materials de base obtinguts en recerques de camp proporcionen una interessant i única documentació d’expressió oral, que, en ésser conservats amb criteris museològics i arxivístics, edevenen, amb el temps, un dels millors testimonis patrimonials de cultura tradicional i popular”.

Darrera d’aquest projecte hi havia en la ment de Josep Crivillé, d’una banda, l’enyorança de l’*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, arxiu que en aquells moments encara s’especulava sobre la seva ubicació, i de l’altra, el coneixement de grans fonoteques europees que ell havia visitat a partir dels seus estudis a París: concretament la *Phonoteque del Musée des Arts et Traditions Populaires* i el *Musée de la Parole* (tots dos de París), o el *Phonogrammarchiv* de Berlín, etc.

Es tractava de crear, en definitiva, un arxiu sonor d’interès folklòric, antropològic i etno-musicològic, com a salvaguarda i testimoni d’un dels aspectes de la nostra identitat cultural.

7) INTERÈS PELS LLIBRES O QUADERNS D’ORGUE I LES ANOMENADES “LLIBERTATS D’ORGUE”

En Josep Crivillé i Bargalló tenia 17 anys quan l’any 1964 va adquirir al mercat de Sant Antoni de Barcelona, un diumenge pel matí, el quadern del *Llibre d’orgue de Calaf*. L’interès d’en Josep Crivillé per a aquest document en una edat tan jove, indica una vocació etnomusicològica prematura que en aquells moments ja anava prenent cos en ell.

Què el va moure a comprar-lo? Quins varen ser els motius de la seva valoració? No ho sabem. Ja els missioners de l’*Obra del Cançoner Popular de Catalunya* (OCPC) havien alertat de la importància d’aquests llibrets i, a més, n’havien recollit uns

5 TOMÀS (2008): 7-8.

6 CRIVILLÉ & VILAR (1993).

quants, on els organistes anotaven les melodies de moda de la seva època (especialment del segle XIX) per a reinterpretar-les en les celebracions litúrgiques de certes festivitats del llarg de l'any. El músic Joan Tomàs i Parés, com a mestre i persona propera de Josep Crivillé, tal vegada ja li hauria parlat d'aquests documents, però també és possible que en J. Crivillé no hagués sentit a parlar-ne mai. En el moment de la compra d'aquest document el gruix principal dels materials de l'OCPC es trobava a Suïssa⁷ i era impensable la seva consulta. Encara més, per als musicòlegs joves dels anys 60 del segle XX, aquest gran arxiu representava una incògnita la seva ubicació real a causa del silenci que envoltava les circumstàncies finals d'aquest projecte i especialment després de la mort del seu promotor en Rafel Patxot i Juvert precisament el mateix any 1964. Segurament un cert olfacte etnomusical li va fer valorar el contingut d'aquell quadern. Mai no saps per a què el pots fer servir, penses, però si més no és millor que estigui en poder d'algú que el valori suficientment.

Més endavant —19 anys després— en Josep Crivillé va transcriure i publicar 87 melodies d'aquest quadern d'orgue en el seu llibre titulat *Dances*, volum III de *Música Tradicional Catalana* [CRIVILLÉ (1983)]⁸. Amb aquesta publicació va donar a conèixer l'existència d'aquest manuscrit i, a la vegada aquesta documentació d'arxiu es divulgava dins d'un recull de folklore musical. A partir d'aquí un petit nombre d'investigadors s'havia interessat de manera assídua en consultar el manuscrit original. Finalment J. Crivillé va decidir fer una edició de tot el *Llibre d'orgue de Calaf* ja que així la seva consulta passava al domini públic. Per una altra banda havia ell tingut contactes amb Calaf, concretament amb el sr. Josep M. Solà, i sabia com estaven interessats en conèixer un document que havia sortit del seu temple parroquial. Malauradament la publicació va aparèixer després de la seva mort. Representa, però, una mostra més del seu interès per a aquest repertori organístic.

Aquest interès el va demostrar especialment com a responsable de la Fonoteca de Música Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Des d'aquest càrrec institucional va promoure les següents accions i publicacions sobre aquesta temàtica:

- Beca a Maria Esther Sala i a Josep M. Vilar per a que aportessin fotocopiats al fons arxivístic de la FMTC els «llibres d'orgue» que trobaven en la seva recerca exhaustiva sobre els Arxius Musicals Catalans. Així van aportar un bon nombre d'aquests documents els quals estan inventariats com així mateix consignat el lloc on es van trobar.

⁷ L'arxiu de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya* no va tornar a Catalunya, i concretament al monestir de Montserrat, fins l'any 1991. La Fonoteca de Música Tradicional Catalana es va iniciar l'any 1987.

⁸ El mateix Josep Crivillé, a la «Nota preliminar» d'aquest volum, quan informa de les fonts d'on ha extret la documentació musical, diu: «he transcrit tot un volum de *Llibertats d'orgue*, procedent de la comunitat de Calaf, en el qual figuren diferents melodies tradicionals de *Corrandes, Balls, Pastorel·les i Contrapassos...*».

- Edició de 3 volums de la Col·lecció Calaix de Solfa dels quaderns d'orgue: de Lleida (volum 8), de Breda (volum 14) i de Calaf (volum 17). També hi entraria aquí el volum 12: *Dances i balls antics. Recull d'uns quaderns de violí*.

- El CD *Les llibertats d'orgue del cicle de Nadal*, a partir de la Missa Pastoral de Sant Joan de les Abadesses i del fons Càndid Candi de l'Arxiu de Montserrat. Col·lecció discogràfica de la FMTC, sèrie IV, volum 1.

8) PROFESSOR I MESTRATGE RECONEGUTS

En el Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona al llarg de 38 anys, Josep Crivillé i Bargalló va exercir com a professor de diferents matèries entre les quals va excel·lir en l'ensenyament de l'Etnomusicologia. És el primer que va convertir una assignatura de nivell superior que durava un curs en una especialitat de tres anys. Fou important el nombre d'alumnes i deixebles que rebieren el seu mestratge. Va crear escola i inicià amb un grup d'alumnes una Associació de Recerca Etnomusicològica. En un article publicat a la Revista d'Etnologia de Catalunya [CRIVILLÉ (1993)] deia el següent sobre aquesta assignatura:

Els programes establerts per als tres cursos que requereix aquest ensenyament tracten temes genèrics i metodològics; temes sobre el coneixement dels diferents llenguatges musicals que, mitjançant la tradició oral com a vehicle preferent de transmissió, arriben fins a nosaltres; l'ús i la vinculació funcional i ideològica que els elements musicals presenten; la presència dels instruments i dels seus components físics i simbòlics o l'estudi d'aquests com a vehicles de comunicació i com a elements identificatius; els lligams que els elements sonors, tant els més rudimentaris com els més estructurats, tenen amb els rituals de tipus cíclic o amb els vivencials dels repertoris configurats per uns intèrprets que són, a la vegada, els mateixos receptors i consumistes, etc.

Tot això s'ordena seguint un pla d'estudis i treballs que té en compte tant les temàtiques genèriques d'interès comú com els coneixements més específics, i a voltes puntuals que, perquè són concrets, poden interrelacionar-se amb els interessos personals de cada alumne amb vista a l'orientació definitiva dels seus estudis oficials: interpretació, pedagogia, recerca, composició, direcció, etc.

Amb aquests apunts bibliogràfics que, a la vegada, són biogràfics de Josep Crivillé i Bargalló, s'ha pretès apropar la seva persona i perfil professionals al lector de la revista *Anuario musical*. D'aquesta manera es fa justícia a un investigador que també havia estat vinculat tant a l'Institut de Musicologia del CSIC com a la revista pròpia. El fet de rellegir-lo és una manera de seguir gaudint del seu mestratge el qual fou llarg i fecund.

BIBLIOGRAFIA

- Aiats, Jaume, "El mite de l'orientalisme en les cançons de treball (o la inútil recerca de l'origen)", *Caramella* (Gener-Juny 2001), 26-29.
- Crivillé i Bargalló, Josep, "El sistema de organización melódica en algunas canciones de trilla de Tarragona, Castellón y Mallorca. Un factor de identidad cultural", *Anuario Musical*, XXX (1977), 155-166.
- Crivillé i Bargalló, Josep, "La etnomusicología: sus criterios e investigaciones. Necesidad de esta disciplina en el tratamiento de toda música de tradición oral", *Actas del «I Congreso Nacional de Musicología», de la Sociedad Española de Musicología*. Zaragoza, Institución "Fernando el Católico", 1979, 143-166.
- Crivillé i Bargalló, Josep, "Ethnomusicologie d'un village catalan: Tivissa", *Anuario Musical*, 33-35 (1980), 171-260.
- Crivillé i Bargalló, Josep, *Música Tradicional Catalana, I Infants*. Barcelona, Clivis Publicacions, 1981.
- Crivillé i Bargalló, Josep, *Música Tradicional Catalana, II Nadal*. Barcelona, Clivis Publicacions, 1981.
- Crivillé i Bargalló, Josep, *Música Tradicional Catalana, III Danses*. Barcelona, Clivis Publicacions, 1983.
- Crivillé i Bargalló, Josep, *Música Tradicional Catalana, IV Cançons narratives I*. Barcelona, Clivis Publicacions, 2007.
- Crivillé i Bargalló, Josep; i Vilar i Herms, Ramon, "La Fonoteca de Música Tradicional Catalana: formació, classificació i difusió del fons sonor", *Lligall (Revista Catalana d'Arxivística)*, 7 (1993), 135-161.
- Puig Ortiz, Xavier; Guzmán Antich, Josep Lluís; i Gasull i Altisent, Feliu, *Ressons de l'Alandalus, cançons populars de la Catalunya Nova, València i Mallorca, d'influència àrab i andalusí*. Lleida, Projecte del Cor de Cambra de l'Auditori "Enric Granados", 2009.
- Tivissa. *Cançons i tonades de la tradició oral*. CD. Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, col. "Documents Testimonials. Recerca directa, vol. 3", Fonoteca de Música Tradicional Catalana, 2007. [Document escrit afegit, amb 81 pàgines].
- Tomàs i Guilera, Jordi, *El mestre Joan Tomàs i Parés: passió per la cançó popular*. Barcelona, Ajuntament de Bellpuig, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008, 7-8.

Recibido: 04.12.2017

Aceptado: 16.04.2018